

БРАНИЧ

ЛИСТ ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ.

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОВАСТУСНИКА У СРБИЈИ.

Лист излази 1. и 16. сваког месеца.

О ЗАКОНОДАВНОЈ ВЛАСТИ И О ИМЕНАМА њенога развоја У СРБИЈИ

од
СТОЈАНА МАРКОВИЋА
професора велике школе.
(НАСТАВАК.)

Учешће српског народа у законодавству и другим важнијим државним пословима, видимо такође одмах после ратова за ослобођење од туђинског јарма. „Прва народна скупштина, после ослобођења, састала се о Бурђеву-дну 1816. године. Она је одмах приступила уређењу земаљске управе. Избравши Милоша за старешину народног, она је дала изрза *сувереној вољи народа*. Доцније скупштине развијале су свој рад у истом правцу. Ми видимо, да су скупштине народне решавале најважнија земаљска питања. Оне су одбијале или примале услове мира, који су тражени од Порте, или од ње нуђени; оне су утицале на све јавне послове у народу.“¹⁾

Међутим први значајни и успех ове уставне тежње и борбе српског народа, у новије доба, био је народни устав од 3. фебруара 1835. године, који је издан, заклетвом утврђен и проглашен од сретенске народне скупштине и Кнеза Милоша Обреновића у Крагујевцу.²⁾

По овоме је уставу народна скупштина имала право решавајућег гласа у уставотворном и финансијском законо-

¹⁾ Грађа за историју Краљевине Србије, за време прве владе Кнеза Милоша Обреновића. Књига прва од 1815 до 1821 године, од Вукашина Ј. Петровића и Др. Ник. Ј. Петровића 1882 г. стр. 162 до 167.

²⁾ Зборник закона и уредаба 30 стр. 2. и след.

давству, — овоме најбитнијем и најважнијем политичком праву народа, овоме палладиуму политичке слободе народа¹⁾ — док су Кнез и државни савет, поред учешћа у поменутом законодавству, имали у својим рукама још и такозвану обичну законодавну и извршну власт.²⁾

Са правом финансијског законодавства у вези, народна је скупштина имала по овоме уставу и то врло важно буџетско право, да од финансијске управе захтева „рачунае како о приходима тако и о расходима државним“³⁾

Учешће народне скупштине у вршењу обичног законодавства, као и у извршној власти, сведело је било по овоме уставу на „право чинити Књазу и државном Совјету претставленија о жалбама каквим и тегобама и молити их, да издаду закон о томе, јављати им злоупотребленија, која би видела у правленију и тужити се Књазу на државни совјет, ако би членови његови или друге власти нарушиле устав и права утврђена уставом и нарушиле права кога год Србина.“⁴⁾ Докле је опет с друге стране државном савету поверено било такође чување устава и уставних права народа од повреде ма са које стране тако, да је државни савет по овоме уставу позван био, да чува, „да никакав Србин ког му драго чина не повреди и не наруши устава књажегства Србије,“⁵⁾ и даље да „мотри и чува, да се ни најмањему Србину не чини каква нибуд неправда, а гди би опазио да се чини, он ће поитати и у договору с Књазом уклонити исту неправду.“⁶⁾

Народна права и слободе, која овај устав ставља под заједничку заштиту и узајамну контролу свију највиших државних власти и судова, побројана су у овоме уставу у свима појединостима као „опште народна права Србина“ и „права чиновника“ тако, да устав овај и у овом погледу, заузима одлично место међу тадашним уставима осталих држава и као такав, чини част српском народу и његовим тадашним приваџима, — борцима за уставност и народна права и слободе.⁷⁾

Међутим је, на жалост, устав овај био врло кратког, ефемерног века; он је престао да важи пре него што је у својим појединим главним одредбама изведен.

Кнез Милош, навикнут у ратовима за народно ослобођење на то, да има искључиво у својим рукама свуколику

1) Тачке : 9. 86. 89. 91. 102. 104. 140 и 142.

2) Тачке : 6. 16. 18. 45 48.

3) Тачка 88.

4) Тачка 90.

5) Тачка 46.

6) Тачка 47.

7) Тачке 108 до 159.

државну власт и да неограничено влада, није могао да издржи уставну владавину по овоме уставу.

Наслањајући се на своју популарност, коју је, као одлични борац и вођа у светом рату за народно ослобођење, као и у вештом вођењу спољне политике с правом стекао и коју је и доцније са необичном вештином народног човека умео да одржи и ојача, — Кнез Милош није водио озбиљна рачуна о томе да поменути устав постане и делом у свима својим одредбама и установама. Излази, као да Кнез Милош није о томе водио рачуна још и зато, што је мислио, да је народ, после Милетине буне, која је овоме уставу претходила и уопште после толиких напора, мука и страдања око свега спољног и унутарњег ослобођења, толико заморен и изнурен, да ће тешко улазити у нову унутарњу борбу, те да ову своју драгоцену политичку тековину, — ову, за тадање време и народне прилике, одишта величанствену зграду уставности, очува и потпуно изведе. Да ли је и у колико је ово мишљење умесно и оправдано, показали су доцнији догађаји.

У уставној борби, која је вођена између великаша и Кнеза Милоша, један је део народа ишао уз великаше, а други уз њега, и овај је устав пропао.

После пропасти овога народног устава, првобитно чисто народна уставна борба и тежња, претворила се у своме даљем развоју у борбу и тежњу око превласти између народних власника и великаша с једне и државног поглавара с друге стране.

Водећи рачуна о моћи и популарности Кнеза Милоша у народу, великаши су после пропасти овога устава, дошли до уверења, да је њихов наслон на народ за успех ове борбе и тежње и за њихов опстанак на власти варљив и непоуздан. Они су с тога пали на ту кобну мисао, да у овој својој борби и тежњи потраже наслон, заштите и гаранције и на страни и то у туђина, под чијим је зверским притиском српски народ пет вексва робовао и чампо.

Услед и поводом ове кобне замисли народних великаша, Кнез Милош је по жељи Порте, послао у Цариград нарочиту „чрезвичайну“ депутацију са вапртом устава, тражећи од Порте, да га она, у место народа, одобри и санкционише.

Овим је начином борба између великаша и државног поглавара пренесена била у Цариград и политичка унутар-

ња самосталност и судбина Србије поверена нахођењу и милости Порте, противно скупо стеченим и међународним уговорима између Порте и Русије ујемченим правима српског народа, који је по томе једино и искључиво позван и властан био, да сам ову борбу између својих великаша и свога изабраног поглавара, као чисто унутарње питање, расправи и реши.

Међутим је народ у овој борби и од једне и од друге странке био остављен сасвим на страну.

Главна намера и тежња великаша у овој борби у Цариграду и пред Портом управљена је била на то, да себе испод земаљског суверенитета и земаљских судова извуку и ослободе и да буду једино и искључиво Порти потчињени и од ње суђени, док је опер с друге стране Кнез Милош све и сва уштебљавао, да ово спречи и уопште, да своју неограничену власт у земљи, среством Порте утврди и осигура. Све друго било је споредно.

Да би у овоме успео, Кнез је Милош ишао тако далеко, да је пред Портом нападао и на саму Русију, која је Србију и српски народ свагда и у свакој могућој прилици, узимала под своје моћно окриље, вршећи савесно и без икаквих позадњих мисли и тежња, великодушни завет свога цара, који је он исказао речма: „*Ја воскресну Сербију.*“

У настављењу од 24. Октобра 1838. године, које је Кнез Милош поменутој депутацији дао, он, између осталог изреком вели ово :

„4.) Да нам није ни за Русијом, ни за Њемецком, ни за Француском ни Енглеском ни за којом другом силом више стало, до толико, да са сваком док је у пријатељству са Султаном и ми у пријатељству пребудемо и добротворним за нас и за Порту совјетима њинима ползујемо се недозвољавајући ништо, да Нам оне законе предписују. Нека дакле и она своју самосталност кренко брани, нити да се поводи за које чијим интригама. Она ваља да и сама знаде да на Нас Руси зато мрзе и вичу, што смо се решили Султана за јединца свога Господара признавати, одбијајући свако њино учествовање у наша внутрења дјела и зато свакојак да гледе, чим ће Нам шкодити. Но ми да се надамо да то Порта неће и пустити, ако праву своју ползу увиди. Нека јој при том Наша чр. Депутација доказати постарасе, да би Ми одла, како би се Русији обратили, све добили шта би год зажелли. Но да ми, као што се надамо, да Нас Сул-

така неће уиустити, тако исто за дужност своју сматрамо, држати се свога обвезатељства, чувати се буди чијег страног влијанија, које ни Нами ни Порти ползе принети не може, и да сљедователно Ми покровитељство Русије не можемо другчије толковати, већ у толико само да бди, да Србији ко са стране каква зла не учини; а што се њени внутрени дјела и уредба тиче, то да је ствар Књаза и народа, као што му је Султан на то право дао. Ако је дакле Порта рада, да се влијанија стране које силе у Србији отrese; ако је рада, да ми на овако тврдом постојању пребудемо, и недамо ником страном, да се у дјела Наша мјеша кромје једне Порте, то нека непријатељским интригама уво неприклања, него нека Нам устав онако потврди, како смо јој га поднели . . .“ и даље

„5.) Ако би каква препјатствија Порта полагала у смотренију оне точке Хатишерифа, која о сталности членова Совјета говори, у томе нека Наша чр. Депутација све своје витијство употреби. Нека ју увери, да је та точка чести и достојности Књажеском, свима чиновницима и вароду противна и као таква, која пут отвара влијанију свакој страног сили и разним интригама, из који лако мир у Србији може нарушити се; да би нарушеније мира у Србији пагубно за Порту било, ваља она и сама да знаде. Даље, да јој каже, да подобни случаја нигде неима, да старешина своје млађе по потреби општенородне службе не може с једног места на друго премештати и да они млађи, који знају, да ји старешина не може с места кренути, обично упорни бивају, од чега се после сва зла рађају.“ И

„6.) Да би Наша чр. Депутација Порту уверила, да никаква добра у Србији бити неће, ако се та точка Хатишерифа неизмени, мислимо, да неће бити излишно јавити Н. чр. Депутацији, да смо ово дана били питави њеколицином старешина у округу Ћупријском о дјели Наши у Цариграду, који кад чуше, да је за промјеном точке оне у Хатишерифу запело, с не малим огорченијем одговорише Нам, да ни они, ни остали чиновници, нипошто на то пристати не могу, придоавши, да они неће да до века у садашњим својим звањима служе, него да су ради да и они у Совјет дођу, рекавши: „рђав солдат, ко не мисли временом генералом по-

стата,“ а да то они дочекати неће, ако принуђени буду чекати, док који од чл. Совјета умре.“¹⁾

Фатална последица извршења ове злокобне замисли, овога политичког самоубијетва Србије, — био је цариградски „Устав књажевства Србије т. ј. Султански хатиш-фир, истекши око половине Шевала 1254 (од ¹⁰/₂₂ до ¹²/₂₄ Децембрија 1838.) содржавајући устав, даровани Његовим Височеством житељима његове провинције Србије.“²⁾

Извршењем ове замисли проиграно је било скупо стечено и драгоцено право народа, да сам себи својом влашћу вољом ствара устав. Српски је народ свим начином доведен до тога понижења, да му петвековни душмани и силедија, по своме нахођењу и милости, кроји и октројише устав, као основни закон, по коме ће се његов државни живот кретати, управљати и у народном духу развијати; — народ је српски на овај начин, а после толиких мученичких патња и страдања, доживео, да му његова права и слобода по милости одређују и чувају они исти туђини, од којих је он ова иста права и слобода, својом драгоценом крви и дивовским јунаштвом одкупио, извојевао и моћним посредовањем и заштитом Русије осигурао био и то нарочитим међународним уговорима, закљученим између Порте и Русије, а на пме: сасмом тачком букурешког трактата од 1812, даље петом тачком акерманске конвенције од 25. Септембра 1826. и пајзад шестом тачком једренског трактата од 2. Септембра 1829. године.³⁾

Ма да је Русија политичку независност и унутарњу самосталност Србије овим уговорима осигурала, она при свему томе није могла ништа у овој прилици да ради и да предузима претиву мешања Порте у унутарње ствари Србије, које је било противно поменутиим трактатима зато, што су ово мешање тражили и одобравали сами прваци и законити претставници Српског народа и Србије, а мешање Русије одбијали.

Законодавну власт имали су по овоме уставу искључиво Кнез и Совет. Прве чланове овога Совета постављао је

¹⁾ Историја српског устава, у Новом Саду 1861 год. Историју ову написао је Коста Богдановић адвокат из Новог Сада, који је кнез Михаило у 1851 год. позвао у Веч „да напише Историју Устава српског и оца његовог оправда од клевете, коју су уставобранитељи на њега просули били“. Катанска буна у Шапцу, 22 септембра 1844 г. напсе о Јован Димитријевић парох Шимунковачки у Новом Саду 1886 г. стр 103

²⁾ Зборник закона и уредаба I. стр. 1.

³⁾ Јавно право Књажевства Србије од Димитрија Матића (1851.)

Кнез сам, а доцније по избору и предлогу Совета. Ови чланови Совета имали су по овоме уставу повластицу екстери-торијалности, по којој нису могли бити суђени ни збачени, докле се њихова кривица код саме Порте неби доказала.¹⁾

Наоружани овом повластицом, великаши су и сами и у савезу са Портом, још живље и сигурније наставили поме-нуту борбу са Кнезом Милошем, који је у скоро затим ова-ко моћном савезу ових уставних бератлија и њихове за-штитнице „блистателне“ Порте, морао подмећи и ми га види-мо да већ 1. Јуна 1839. године, под изговором слабости здравља, подноси оставку на кнежевски престо у корист свога старијег сина Милана, са овом значајном изјавом: „како су ми пак неопходно нуждни одмор и успокојеније после толико годишњи трудова моји, ја излазим из Србије на свагда и односим у срдцу моме то једино утјешеније, што ју, обезбеђену правима и преимуществима и осећену сил-ним покровитељством остављам у миру, поредку, слог и задовољству.“²⁾

Кнез Михаило, окружен неувиђавном, неискреном и не-популарном владом, а сам штедећи великодушво крв своје браће, подлегао је такође овоме великашко-цариградском савезу у буни од 1842. године, на чије мест; долази као Кнез Александар Карађорђевић, под којим је настављена жива и отворена борба и такмичење око превласти између њега и великаша „уставобраниоца“ и ову је борбу Порта са своје стране подхрањивала, држећи страну час велика-шима, а час Кнезу.

Аустрија, користећи се такође свом борбом, несл гом и трвењем између саветника уставобраниоца и Кнеза Алек-сандра, отпочела је још у ово доба, живо да ради на про-туривању свога уплива и познате сфере својих интереса у Србаји.

У овој су борби најзад великаши пропали,³⁾ а сви по-кушаји и тежње народа, да дође до решавајућег удела у законодавној власти, остали су безуспешни.

О учешћу народа у законодавству није у овоме уста-ву било ни помена. У овоме „уставу, читаном 12. фебруара у Београду на Кали-мејдану, није записано било ништа за

¹⁾ Тачка 8 и 17. устава и тачке 3. и 5. закона о устројству савета од 27. Априла 1839. зборник I. стр 13.

²⁾ Зборник закона и уредаба I. стр. 230 и Зборник 30 страна 249 и 250.

³⁾ Спољни одношаји Србије. III. пропаст Олигархије 1856 до 1858. од Јов. Ристића.

скупштину, оћели у напредак бивати или неће. Питање је сљедовало, и височајши дворови, који су наш устав исти даровали всемилоствивјејше одобрили су, да се она, ако и није уметнута у устав, по старом обичају, *кадгод потреба ова признама буде*, сазивље.¹⁾

Потреба ова призната је од стране државне власти формално тек у 1848 години — у години опште узрујаности народа — када је држана свето-петровска народна скупштина, на чија су „*прошенија*“ и у њима изложене захтеве Кнез и совет одговорили да ће се испунити. У овим „*прошенијама*“ изложени су били између осталог и захтеви свију округа сем ужичког, да се редовно сазивају и држе мале и велике народне скупштине.

На овај захтев народу је одговорено, да је одређена нарочита саветска комисија, која је имала да изради и за конодавној власти на решење поднесе „*једно уредбено правило*“ које ће „*опредељавати дејствовање народне скупштине, како се овим неби повредио устав земаљски.*“²⁾

На овоме обећању државне власти, ствар је ова остала све до 28. октобра 1858. године, када је дана издан први закон о скупштини.³⁾

(НАСТАВИЊЕ СЕ).

К Р А Ђ А

УЛОМАК ИЗ ЕНГЛЕСКОГ КАЗНЕНОГ ПРАВА.

НАПИСАО

Ј. Ђ. Авакумовић

(НАСТАВАК.)

Да пређемо сада на говор о крађи *животиња*. Енглеско казнио право има разних одредаба о томе, да ли и животиње могу да буду предметом крађе или не. Оно их, пре свега, дели на животиње дивље (*ferae naturae*) и домаће (*domitae naturae*). То је главна, начелна, подела. За прве вреди као правило, да не могу бити предмети крађе, док за друге вреди обрнуто правило. Но и за једну, и за другу врсту има и изузетка. Но о тим правилима, и о изузећима, не

¹⁾ Указ Кнеза Милоша од 18. Марта 1839. г. Зборник 30. стр 248.

²⁾ Зборник закона и уредаба IV. стр. 173.

³⁾ Зборник закона и уредаба XI. стр. 48.

говори се у енглеском казненом праву систематички, већ више у појединим примерима. С тога ћемо и ми тим начином да говоримо о овом питању. Почећемо с првом врстом, а то је са животињама *ferae naturae*.

Све животиње, које су савршено дивље, не могу да буду предметима крађе. То је, вели енглеско казнено право, с тога, што нико не може бити искључиви и апсолутни господар таквих животиња. За то се за њих, и кад би их ко узео, да их присвоји, не би могло рећи, да је узета *туђа* ствар; а без тога не може бити крађе.

Но исто тако и она дивљач, која се може до некле и да припитоми, не може да буде предметом крађе све донде, докле неко није показао делом да би хтео, да је сматра као својину. Ту долазе: јелени, срне, зечеви и подобне животиње, које би биле у каквој шуми, забрану или каквој просторији за зечева.

То исто вреди и о риби у каквој реци или рибњаку.

Најпосле и дивље птице, у природној слободи, не могу да буду предметом крађе, па налазиле се оне ма гди.

Међу тим другачије ствар стоји, ако би ова друга врста дивљачи била у каквом затвореном простору, па би неко њу сматрао као своју, или би му шта више служила за храну. У таквом случају и по самом обичајном енглеском казненом праву, та дивљач може да буде предметом крађе. Тако предметом крађе могу да буду, на прилику, јелени, који би били затворени у каквој шуми тако, да их господар може ухватити или убити, кад год би хтео. А исто тако може се украсти и риба, коју би неко држао у каквом заграђеном простору, резервоару. И најпосле постојала би крађа и онда, кад би ко ухватио фазана или јаребицу у времену кад мењају крила, а били би у каквој приватној просторији.¹⁾

Оволико о томе говори енглеско *обичајно* казнено право. Али *писано* енглеско казнено право у томе је строже. Тако је Ђорђе први (владао од 1714—27) узаконио да би била крађа, кад би ко убио и однео јелена из какве шуме или каквог дугог затвореног

¹⁾ Blackstone, реч. књ. стр. 176.

места. То исто важи кад би ко убио или ухватио и однео зечева опет из какве шуме; и најпосле била би крађа и то, кад би ко однео рибу из какве реке или рибњака. Све то било би нарочито онда, ако би ко то учинио под оружјем или прерушено. А опет Карло II. прописао је, да се сматра за крађу, кад би ко узео јелена ма и из какве незатворене шуме. Исто тако Ђорђе III. (владао од 1760—1820.) донео је закон, да би била крађа, кад би ко ухватио и однео рибу из какве затворене воде, која би била приватна својина. А Едуард III. (владао од 1327 - 1377 године) узаконио је, да и соко може бити предмет крађе. Лабуд такође може да буде предмет крађе. Ту енглеско казнено право замишља два случаја. Или би се лабуд налазио у каквој приватној реци; или би био у јавној реци. У оном првом случају свакад би био лопов онај, који би узео лабуда из приватне реке да га себи присвоји. А у другом случају он би то био само онда, ако би лабуд био обележен у знак приватне својине¹⁾

Ови примери довољни су, надамо се, да покажу како енглеско казнено право сматра, кад би ко незаконито узео и присвојио животиње, које спадају у врсту животиња *ferae naturae*.

На реду је да кажемо, какав поглед има енглеско казнено право на таква дела на спрам домаћих животиња, или животиње назване *domitae naturae*. Ове животиње енглеско казнено право дели на две врсте. У једну врсту оно ставља све домаће животиње, које човеку служе за храну или бар за какву корист; а у другу врсту на против оне, које човеку не служе ни за храну, ни за корист, већ само за задовољство. Онамо спадају на прилику: свиње, козе, овце, волови, краве, живина, коњи и тако даље. А у другу врсту долазе: пси, и друге животиње, које људи држе тек само рад задовољства. Животиње оне прве врсте могу да буду предмети крађе. Док на против ове друге то не могу да буду. Овако гледиште на ову другу врсту животиња заузима енглеско

¹⁾ Blackstone, књига 6. стр. 176—178.
Stephen, стр. 283—287.

казнено право с тога, што су то животиње које немају вредности за *свакога*, па као без своје унутрашње вредности не могу ни да буду предмети крађе. Енглеско казнино право истина не превиђа, да и ова друга врста животиња може да буде предмет приватне својине. Али при свем том оно прописује, да њихов господар може да тужи само за *накнаду штете* грађанском парницом, ако би ко такву животињу од другог узео у намери, да је себи противзаконо присвоји.¹⁾

Овако је било по енглеском *обичајном* праву. Но међу тим доцније законом је прописано противно. Ђорђе IV. (владао од 1820 до 1830 године) прописао је, да се сматра за крађу и кад би ко противзаконо узео туђег *пса*. Једини услов за такву карактеристику тог дела тај је: да псето књије напуштено, да неко хоће да га сматра као приватну својину.²⁾

Ово друго гледиште енглеског казног права правилно је. Предмет крађе у опште може да буде свака ствар, која има своје вредности, па ма ова била и незнатна. Данас се ни за саме псе не може рећи, да не вреде ништа. На против и њих људи давао плаћају, неке само за рад задовољства, као ловачке псе; а неке и по потреби, као што су пси, који служе за чување стоке и обиталишта и друго. С тога данашње казнино право, које поставља као правило да предметом крађе може да буде *свака* ствар од вредности, не искључује из тога ни саме псе као предмете, који имају своје вредности.³⁾

Пре него што би завршили говор о томе, како енглеско казнино право сматра, кад би ко противзаконо узео и присвојио какву *животињу*, додаћемо још то, да се и по самоме обичајном енглеском казног праву сматра за крађу, ако би ко узео и однео месо од какве дивље животиње (*ferae naturae*), коју би убио ко други.⁴⁾ Ово је с тога, што је то месо већ постало предметом приватне својине; и за то кад би то месо узео онај, који не би имао права на њ, —

¹⁾ Blackstone, књига 6. стр. 178.

²⁾ Stephen, реч књига стр. 285.

³⁾ Oppenhoff, стр. 322.

⁴⁾ Blackstone, књига 6. стр. 178.

онда би ту постојало противзаконо присвојење *туђе имаовине*, дакле услов за појам крађе. Но ово се, паравно, разуме само за оно месо какве дивље животиње, које људи једу, те по томе које може шта да вреди. Међу тим интересантно је, да енглеско казнено право и не спомиње, да ли ће се сматрати за крађу, ако би ко узео и однео кожу какве дивље животиње, коју би други неки убио.¹⁾ Но да и то може бити предмет крађе, то је једва потребно и да поменемо. И коже таквих животиња *имају* своју вредност. За то не би имало разлога, да се оне при свем том искључе из појма крађе. Једини услов, да се то дело карактерише тако, лежи у томе, да је неко већ показао намеру, да такве коже сматра за своју приватну имаовину и већ их ставио у своје притежање, па их тек после тога други незаконо узима.

Овако говори, енглеско казнено право о крађи животиња, дивљих или питомих. Као што се могло видети из онога, што казасмо доде, енглеско казнено право споменуло је само неке животиње, а не све. А исто тако оно није изреком исказало какво опште начело о томе, које животиње не могу да буду предмети крађе, а које опет то могу да буду. Али при свем том може се као правило изрећи ово: да дивље животиње редовно не могу да буду предмети крађе, а домаће на против да редовно то могу да буду. Изузетака паравно да има, и у једном и у другом погледу, али тек као правило постоји ово што рекосмо сад.

Но после тог засебног питања: које животиње могу, а које не могу да буду предметом крађе, енглеско казнено право није заборавило и још једно питање, које је опште природе, т. ј. које се може да примени на *све ствари* од какве вредности. Тако енглеско казнено право расправља и то питање: да ли би се смело рећи, да би било крађе, ако би ко противзаконо узео и присвојио ствар, којој се *не би знао господар*. Па говорећи о томе, енглеско казнено право узима, да и таква ствар може да буде предмет крађе. За појам крађе тражи се само то: да

¹⁾ Stephen, реч. књига, стр. 265, 283 и даље.

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И В Л И О Т Е К А

је лопов узео *туђу* ствар; а није нужно и да се зна баш *и чија* је та ствар. Крађа је повреда туђе својине, па било то *ма чије*. За то може да буде крађе, и ако се не би знао господар украдене ствари. То је начело, за које се мора рећи да је савршено правилно. Но међу тим било би погрешно, ако би се ствари, којима се не би знао господар, мешале са стварима *изгубљеним*, које би неко могао наћи и за себе задржати. Како се цени присвојење какве *нођене* ствари то смо већ казали напред. А сад је овде реч о стварима, које не би биле изгубљене, већ за које се само не би могло одмах сазнати чије су. У оваквом случају енглеско казнено право допушта да државна власт може тужити, а судови опет осудати за крађу, и ако се још није могао пронаћи господор украдене ствари. Само се наравно претходно мора јасно и сигурно да утврди: 1, да је ствар, која је украдена, ма чија приватна својина; и 2, да та ствар није изгубљена, те да би је оптуженик нашао, и тим начином себи присвојио.

У овом питању енглеско казнено право сагласно је како са *римским* правом, тако и са новијим казним правом осталих народа.

Тако је још римско казнено право прописивало, да би постојала крађа, и ако би био непознат господар украдене ствари. То се види из овог текста у римском праву: „*Qui alienum quid jacens, lucri faciendi causa, sustulit, furti obstringitur, sive scit cujus sit sive ingoravit; nihil enim ad furtum minuendum facit, quod cujus sit ignoret.*“ („Који би какву туђу ствар у користољубивој намери узео, тај би тиме извршио крађу, па било да зна или не зна чија је ствар; јер ништа не смета постојању крађе то, што не би знао чија је ствар.“) Шта више римско право имало је нарочити закон, који се звао „*lex hostiliae de furtis*“ и који је изреком прописивао, да се лопов може тужити за крађу, ма да у тој тужби не би учествовао и господар украдене ствари, што не би био познат.¹⁾

А овог истог правца држи се и новије казнено право како у теорији, тако и у законодавствима и судској пракци.²⁾

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)

¹⁾ Hélie, реч. књига, стр. 52. Blackstone, реч. књига стр. 179.

²⁾ Hélie, реч. књига стр. 52. Orrenhoff, реч. књига стр. 322. прим. 7.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

О олакшавајућим околностима (т. 7 §. 59. казн. зак.)

У §у 59. казн. зак. наш је законодавац побројао узроке, који кривцу служе при изрицању казне као олакшавне околности, ако се нађе да постоје код њега. А који су ти узроци, или управо елементи, који при одмеравању казне кривцу служе за олакшавну околност, законодавац је побројао у седам тачака поменутог §-а.

Тако је, између осталих узрока, наш кривични закон у т. 7. §. 59. у ред олакшавних околности уврстио и признање оптужениково, које се односи на кривцу за коју се оптужује, а које је исказано по основима обележеним у тој т. 7. пом. зак.

Према наведеноме, дакле, види се, да је наш законодавац одређујући олакшавне околности кривцу, за олакшавну околност призна кривцу и признање дела.

Пошто је у нашем кривичном закону у основу исказан овакав принцип о олакшавним околностима, питање је: да ли се увек при одређивању сваке казне, па ма то било и смртне, признање дела кривцу мора по закону да уврсти у олакшавну околност?

На први поглед изгледа да се при изрицању сваке казне, па ма то било и смртне, признање дела кривцу рачуна у олакшавну околност. А на оваком гледишту стоје и наши судови, извесно држећи се строго законских прописа, обележених у §. 218. кр. суд. пост. кад је у решавању какве кривице реч о томе: да ли извесна околност нађена код кривца, важи овоме као олакшавајућа или отежавајућа или извињавајућа.

Овакво схватање судова о олакшавној околности признања и у том случају, кад се оптуженику за учињени злочин одређује смртна казна, држим да је по све погрешно; па према томе да не одговара ни самом појму, који је изражен са том речју: олакшавна околност.

По мом мишљењу, признање дела кривцу се рачуна као олакшавна околност при свима осудама; али само не и у оним осудама, које кривцу доносе казну смрти.

Од овог општег правила о признању као олакшавној околности, о којој је реч у т. 7. §. 59. казн. зак. држим, да је наш кривични закон одетушио у опим осудама, којима се кривцу даје смртна казна за злочин по основу његова признања дела, као доказу противу кривца који за тај злочин пред судом одговара, и стога да ово признање дела кривцу не треба ни урачуњавати у олакшавну околност. А не треба по томе, што је наш закон у оваквим случајевима признању оптуженикову, које има сва својства обележена у §. 225. кр. суд. пост., дао карактер доказа, на основу кога се цигло смртна казна кривцу за учињени злочин и даје. Јер, наш законодавац налазе-

заточење од десет до двадесет година. У ове олакшавне околности, које се замишљају у овоме §-фу ја мислим, да као олакшавна околност, не долази и оптужениково признање дела, него да се под овим олакшавним околностима, разумеју све остале олакшавне околности, које су обележене и побројане у §. 59. кр. зак., а то су оне олакшавне околности, које се нађу код кривца, а које немају карактер законског доказа, на основу кога се доноси смртна осуда противу кривца за учињени злочин.

Најзад ако би се узело : да се признање дела у наведеним прелима кривцу рачуна као олакшавна околност, онда би то признање изгубило свој доказни карактер, обележени у §. 243. кр. суд. пост.

Према овоме потпуно је јасно : да се признање дела кривцу за злочин не може убројати у олакшавну околност у оним случајевима, кад му се на основу тога признања дела, као доказа, изриче смртна казна; а да у свима другим случајевима признање дела кривцу мора служити за олакшавну околност у одмеравању казни.

Мијанло Стевановић.

О последицама необјављивања извода из уговора о ортаклуку.

ПИСМЕ

Ђорђе Ж. Ђорђевић.

(СВРШЕТАК)

У науци покретано је питање : ако ортаци не могу позивати се на неважење уговора противу трећих лица, да ли им је бар дозвољено да се на то могу позивати у њиховим односима између се ?

Једни писци одричу им ово право са разлога, што објављивање уговора о ортаклуку није усвојено у интересу ортака, већ у интересу трећих лица. Ортаци знају и треба да знају за све услове уговора ортаклука, кога су ортаци, и који су уговор морали потписати и добити, пошто уговори трговачких друштава морају бити писмени. Најзад, погрешка је и кривца свију ортака што пису испуњени сви прописи о обзнани, и неби било право да ова заједничка погрешка користи једнима а штети друге.

Но правосудство усвојило је противно мишљење, које се оснива на начелу, које је усвојио и наш §. 43. трг. зак. Из

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

§. 43. види се да је се законодавац само у опште изразио, и ту се не може наћи клице за одбачај права о коме је реч. о праву ортака у њиховим односима између се. Даље, мора се признати, да је неизвештан и несигуран положај ортака, кад је провучено објавити оно што је закон наредио. Ортаци су изложени опасности да трећа лица сваки час могу захтевати, да се због не испуњења прописа о објави, може друштво огласити за неважеће. Према томе појмљиво је, да ортаци морају тежити, да то неизвесно стање једном престане, и да се тој њиховој тежњи нема шта замерити, тим пре што ни законодавац није наклонен друштвима, која нису испунила прописе о обзнави.

Усвајање овог мишљења порађа другу тешкоћу. Кад се друштво огласи за неважеће, онда у погледу трећих лица сматра се као да то друштво није никад ни постојало. Ово повратно дејство да ли треба да се јави и у односима ортака?

Ово је питање нарочито важно, кад се трговачко друштво огласи за неважеће, пошто је неко време постојало и извршило неке послове, и следствено има добитака или штете. Да ли ће се ти добитци или штете делити саобразно условима уговора о ортаклуку? или, на против, без обзира на уговор треба поделу извршити по општим правилима за ортаклуке усвојеним у грађ. законику? Једни усвајају саразмерну деобу, и налазе да треба применити општа начела усвојена у грађ. законику. Све треба тако расправити, као да друштва било није; друштво оглашено за неважеће не може произвести дејство ни за прошлост ни у будуће. Деоба користи и штете веће се вршити по условима усвојеним у уговору друштва, по по начелима грађ. права, и део сваког ортака мора бити саразмеран улогу.

Нема сумње да је ово строго логички изведена последица из неважења уговора. Но при свему томе то се не може дозволити.

Видели смо да ортаци могу захтевати да се уговор огласи за неважећ, јер се не могу приморати да остану у друштву, које трећа лица могу тражити да се огласе за неважеће. Али то право ортака ту треба да се и заустави. Све што је докле урађено, треба да се одржи у сили и важности и да се расправи према условима уговора о ортаклуку.

Кад се дубље размисли, види се да саизволење ортака на ортачки уговор, не носи у себи никакву ману, која би

по себи изазвала неважност уговора; и што то саизволење не веже у овом случају ортаке узрок је, што не достају неке друге законске формалности. Даље, како је друштво неко време постојало и зато саображавало се пр писима друштвеног уговора, то је природно, да се и ортачки односи уреде саобразно том уговору друштва а не по неким измишљеним правилима о фактичком ортаклуку. У осталом и овде ће дела господарити над ништавом погодбом у том смислу, што се пре свега мора испитати, како су се ствари у истини догодиле. Услови из уговора, који се дотле нису применили, неће имати никакве обвезне силе, а ни ортаци не могу се нагонити да доцније испуњавају услове уговора, који је оглашен за неважећ. Али у свима тачкама, у којима је по уговору рађево, овај треба да буде основа при уређењу интереса између ортака. Само ако би у уговору било наређења, која су противна закону, онда се на њих неће обрађати пажња при деоби ортачкој.

На реду је да се запита: да ли су прописи о објави такве природе, да улазе у ред прописа који се тичу јавног поредка и према томе да ли се неважност, која може проizaћи из неосматрања прописа о обзнани, може одклонити услед драговољног пристапка од стране заинтересираних страна?

Једни мисле, да се строгост закона треба распрострајети и мимо граница, и у прописаној неважности гледати неважност јавног поредка, која се никад не може одклонити.

Други су мишљења, да се ова неважност не може одклонити, јер као што смо раније видели, она је усвојена у јавном интересу. Није реч о ништавости друштва, усвојеној у интересу ортака, већ напротив против ортака, и да би се казнили за њихову немарност. Следствено томе ортаци не могу њиховом радњом одузети права, која је закон признао трећим лицима.

Кад извесно лице, које по закону има права захтевати, да се друштво огласи за неважеће, то захтева, суд је дужан, кад се увери, да прописи о обзнани нису испуњени, огласити друштво за неважеће. Суд не може дозволити доказ да су трећа лица знала да постоји друштво, и ако уговор није објављен. Ово за то, што је законодавац са прописима о објави друштва, имао за цел нарочито да спречи спор о томе, да ли су трећа лица знала и иначе да друштво постоји. Сам тај факт, што уговор није објављен, на

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нач и у закону прописан, говори за то, да трећа лица нису знала за уговор ортаклука. Исто тако обрнуто, кад су испуњени сви прописи о обзнани, постоји закона предпоставка, да су трећа лица знала за уговор ортаклука.

Шта ће бити, ако ортаци нису одмах у почетку друштва објавили уговор, хо тек пошто је друштво неко време раило? У таквом случају она лица, која су имала посла са друштвом, пошто је уговор накнадно објављен, немају права позивати се на неважење уговора, пошто су за исти могли сазнати. Напротив, ранији повериоци имају право захтевати, да се уговор огласи за неважећ услед необјаве.

То исто важи за ортаке, јер се они не могу жалити на несигуран положај, кад нема поверилаца, који би имали права тражити да се друштво огласи за неважеће.

Најзад, покренуто је још и ово питање: дали се може отворити стециште над друштвом, које није објавило извод уговора, саобразно закону?

Париски суд решио је, да се не може отворити стециште над таквим друштвом, јер оно није морално лице, већ само лично над сваком ортаком.

Неки писци налазе да је то у опреци са духом закона. Друштво постоји све дотле као друштво, докле заинтересирана лица не затраже, да се огласи за неважеће, а ортаци не могу се позивати на неважање друштва, да не би дошло под стециште, јер то би значило, да се ортаци позивају на неважење друштва противу трећих лица, а то закон изречно забрањује.

Али, ако су лични повериоци ортака захтевали, да се друштво огласи за неважеће услед неиспуњења прописа о обзнани, а повериоци друштва траже да се отвори стециште над друштвом, — онда, како су лични повериоци трећа лица, то имају права позивати се на неважност, и суд ако нађе да је тврђење основано, огласиће друштво за неважеће. У овом случају не може се ни стециште над друштвом отворити, пошто друштво као друштво више не постоји.

ИЗ СУДНИЦЕ.

VII.

При свима теретним уговорима, осим при уговору зајма, може се уговорити већа добит од 12%
(Решење опште седнице Касап. Суда).

Н. је тужио Б. наводећи да је са туженим закључио уговор, по коме му је овај дужан био да преда и уметри 200 кубних метара дрва одређене каквоће а ценом по 3.80 динара сваки метар. Све ово да учини о своме трошку на одређеном месту до краја Октобра 1885., на коју је цел, а на [име капаре, тужени примио 240 динара. Осим ове суме тужени је примио на име продаје ових дрва још 144 динара, свега дакле 384 динара, а од целе уговорене количине дрва тужени је донео само 6 метара и нешто мало више, што чини 22.80 динара.

Према оваквом стању ствари тужилац је тражио, да суд осуди туженога, да му врати капару у 384 дин. по одбитку 22.80 дин., као и да му плати за непредатих му 124 метара 737.26 дин., свега 1098.40 динара.

Тужени је признао наводе тржиочеве и уговор, само се бранио, да уговор није могао извршити, што је био на војној дужности.

Првостепени суд ценећи признање туженога, као и ту околност, да је тужени по поднетом уверењу општинске власти био само 12 дана на војној дужности, да је имао дакле довољно времена да уговор изврши, — осудио је туженога да плати тужиоцу целу тражену суму са таксама и трошковима.

Ту пресуду одобрио је и Апелациони Суд.

Али Касациони Суд по жалби туженога нађе да ова пресуда не одговара закону из ових разлога:

„По §. 601 а. гр. зак. већа се хасна од дванајест на сто не може уговорити.

„Из смисла овог прописа види се, да је законодавац истим хтео не само код уговора зајма, но и код свију теретних уговора да обезбеди уговораче од већег интереса. Ово се јасно огледа у изразима из поменутог прописа: „ма под којим му драго видом или назвањем.“

„Па како се из уговора закљученог види, да се уговорач Б. обвезао на случај не испуњења уговора платити тужиоцу Н. дуплу уговорену цену, то је овакав њихов уговор противан поменутом §. 601. а. грађ. зак. а према овоме и пресуда Апелационога Суда противна закону.“
Зато је Касациони Суд исту уништио и позвао Апелацију да по овим приметбама поступи.

По Апелациони Суд не прими ове приметбе из ових разлога.

„Наређење §. 601. а. грађ. зак. односи се само на уговоре о зајму, и само при тим уговорима забрањује закон већу хасну од 12% годишње. У овоме спору вије у питању уговор о зајму, већ је у питању са свим друге природе уговор, а то је накнада за не испуњење уговора, која је, накнада, самим уговором предвиђена, а такво уговарање није противно закону, са чега је Апелациони Суд тражену накнаду тужиоцу и досудио.“

И Касациони Суд у својој општој седници 18. Децембра 1886. Бр. 1027. огласи, да су ови противразлози Апелационога Суда закону саобразни, на зато и горњу пресуду Апелационога Суда оснажи.

Саопштио

Милаш Дамјановић.

VIII.

Вреди ли по закону јавна продаја, коју је извршио практикант полицијски, као неуказно лице?

Ја држим да не вреди.

§. 481. грађ. пост. гласи: „*Кад полиц. власт види, да је престало надметање, онда ће двапут гласно казати последњу највећу пену, па ако и на опомену нико више не да, исказаће се и трећи пут, и у исти мах купцу добро уступити*“. и т. д.

Па да ли практикант полицијски може бити представник полицијске власти? Извесно не. И кад под његовим потписом никакав акт не може да буде јавна исправа по тач. 2. §. 187. грађ. пост., онда како може да врши продају јавну и његов акт (лицитациони протокол) да се сматра за пуноважан доказ?

Осим тога §. 479. грађан. вели: „*На јавној продаји може се сваки надметати, осим малолетника, презалуженог, распикуће, чиновника који продају врши, и онога, чије се имање продаје и т. д.*“

Према овоме и духу зак. о чиновницима грађан. реда, ја мислим, да при јавној продаји мора бити само указно лице — чиновник — као представник полиц. власт, а не и практикант.

Скоро је био случај, да је се један жалио суду за неуредну продају, и у жалби као узрок поред осталог навео и то, што је продају извршио практикант полиц. а не чиновник.

Првостепени суд одбио је жалиоца од захтева, и Касац. Суд (21. Јануара 1887. г. Бр. 142.) услед жалбе жалиоачеве оснажио је решење судско а жалбу одбацио.

У колико се спомињем и то у 1883 г. Касац. Суд је противно овоме решавао, т. ј. поништавао је решења судска, гдѣ би приметио, да је практикант продају имања вршио, те с тога би требало са овим питањем бити на чисто.

Михаило Л. Стојадиновић.

Л И С Т А К.

УБИЈСТВО АДВОКАТА БЕРНЕЈА.

(НАСТАВАК.)

Бернеј је без зазирања гледао развој овога чудноватог и доста опасног односа. Имао је пуно поверење према своме пријатељу Арману, а није неповеравао својој жени, која својом особењачком нарави није подлегла извесним слабостима женскога пола. Арман је био и остао најбољи пријатељ мужа и жене; и он и она одредили су му при честим непријатним домаћим неспоразумима и распрама улогу, да између њих двоје посредује и да их мири. Арман је био бар једаред недељно при ручку, а скоро свако вече проводио је у кући адвокатовој.

Разуме се по себи, да су млађи о честим посетама Армановим и његовим разговорима tête-à-tête са Јулијом правили врло зловне приметбе. Без икаквих доказа, они беху уверени, да је Арман љубазник госпођин. Они су прислушкивали на вратима, гледали су кроз кључаоницу и једно преповедаше другоме, шта је подозривога видело и чуло, те тако се све даље причаше са грозним претеривањем, док напослетку не изгледаше да је све истина. Ако су какву безобразну и лењу служавку отерали, то не имађаше ништа хитнијег, но да својој пријемници преповеда, шта се у кући догађа, како госпођа има љубазника, те тако је нова примила ствар за готово. Одмах овде морамо приметити, да је извиђај јасно показао, да је брачно неверство Јулијино само пука измишљотина и ниско опадање. Живот, на који је несретна жена била осуђена у своме властитоме дому, био је грозан. Слушкиње терали су праву шалу тиме, да својој госпођи у саобраћају њеном са Арманом бацају гране пред ноге и да је, ако иоле могуће, ухвате са њиме. Јулија је примала Армана обично на горњем боју. Да би је могли лакше посматрати, слушкиње су довеле собе у горњем спрату у такав неред, да није

било могуће у њима пребивати. Оне принудише Јулију да прима Армана при земљи, јер су тамо могле боље гледати кроз кључаоницу. Тако је једна тврдила, како је видела, да је Јулија приденула Арману ружицу на капут, а једна фламанскиња опет, која не знађаше ни речице француски, вели, да је разумела речи „mon ange,“ те су јој то у кујни после превели.

Најгоре је при свему томе било то, што Бернеј није хтео заклонити Јулију од злобе и нискости оваквих невађалица. Доказано је, да је под брачни кровом бар са једном, ако не са више њих сабарица имао кажњиве односе. Шта више он се под изговором, да му је спаваћа суба пуна гадежа, иселио из своје собе и наместио свој кревет у једној собици под кровом, која је била до коморе девојчине. Може се мислити, да је такво понашање морало ражљутити горду нарав његове жене. Девојка, која се адвокату тако ванредно допала, била је врло лепа али и врло безобразна, честољубива и — што оно реч — била је и на ситу и на решету, те се одавала безумним надама. Јулија Раскарт — то беше њено име — уобрази се самим озбиљно, да ће ју Бернеј узети за жену. Од Бернеја — на коме ћемо наћи још једно особито својство, на име то, да својима млађима, као да су му најбоље пријатељице, искаже све што му је на срцу и да их извести о најинтимнијим односима са својом женом, — од Бернеја дакле дознаје Раскартова, како стоје у кући ствари. Она је знала да је већ више пута говорено о разводу брака и да Бернеј само с тога не пристајаше на то, што се бојао да ће му сина узети. Њој је било дакле стало до тога, да дође до развода, при коме би жена била крива страна, а дете остало оцу. Она се с тога трудила, да Бернеја утврди у веровању, да је Арман љубазник госпође Бернејеве.

Док је госпођа Бернејева са сином употребљавала бање у Спаа, догле се утврђиваше Раскартова све више као госпођа у кући. Поред ње служила је у кући као девојка за дете још нека Амалија Пфистер из Швајцарске. Она је била сестра Марије Пфистерове, која је такође у кући Бернејевој дуже времена код детета била, а затим се удала за неког Дра Кубоша. Појава обе ове сестре, са којима су браниоци најнемилосрдније поступали, производи непријатан утисак. Амалија Пфистерова, младо створење од двадесет година врло скромнога ума а доста лабавих појмова и раскалашне нарави, брзо се удружује са Раскартовом, која јој је умно врло надмоћна.

Госпођа Бернејева вратила се са сином и Амалијом Пфистеровом 8. Септембра из Спаа, и врло је непријатно била дирнута ауторитетом и господарским тоном Раскартове. Бернеј се опет по-

бркао са родбином своје жене, са којом је, изузимајући кратка при-
мирја, живео у непрекидној распри. Као узрок овој размирици на-
води браниоц, да је Бернеј, који је своме тасту, господину Пешеру,
имао да буде захвалан за многе клијенте, овога молио, да му наба-
ви леополдов орден и чин капетана у грађанској гарди. Господин
Пеше одбио је ово са приметбом, да је већ доста за свога зета учи-
нио, и да неће да му пребацују, да своје недозвољеним начином
протежира. Ма који био узрок перасположења адвокатовог према
тасту, то стоји, да је 10. Септембра, дакле два дана по повратку
жене из бање рекао сину своме о тасту: „Можеш рећи деди, да
нећу више својом ногом прећи праг његов. Ја мрзим сву поро-
дицу Пешерову.“ Дете то заиста и саопшти деди. Последица тога
била је, да је господин Пеше до крајности био раздражен против
свога зета и прекинуо сваки сношај с њиме. Мора се претпостави-
ти, да је Раскартова и овоме дала повода. Она је хтела да до-
веде до прекида и владала је необичним начином у овом тренутку
над Бернејом.

Раскартова наговорила је и Амалију Пџистерову да каже го-
сподару, како се госпођа понашала у бањи. Бернеј из почетка није
на то ништа полагао и држао је то за празан говор, што је у ства-
ри и био. Неколико дана после тога, 14. ист. мес., Амалија се опет
силом приближи Бернеју у намери, да му преповеда које шта о го-
споњи. Сада је тардила одређене догађаје.

Сутра дан, 15. у 6 часова у јутру, оде Бернеј своме пријате-
љу Арману. Не сме да му призна, да по потказивању своје служав-
ке сумња на пријатеља, за кога се кроз толико година уверио, да
је поштен; он прибегава тврђењу, да је из споредне собе прислуш-
кивао и да се уверио, да је Арман љубазник његове жене. Арман
је раздражен услед таквог сумњичења. Он одриче могућност, да је
Бернеј својим ушима могао што чути, што би каљало част његова
дома, јер никад се није учинио повиним тога. Бернеј тада призна-
је, да истина сам није ништа чуо, али да су млађи убеђени о кажњи-
вим односима између Армана и Јулије и да тврде позитивна факта.
Арман се брани тако успешно, да га Бернеј на послетку за опроштај
моли и да га позива истог дана на ручак. Ово измирење у пола није
било по ђуди Раскартове, која је на против свом силом радила на
томе, да се Арман и Бернеј потпуно разиђу.

Кад је идућег дана, 16. Септембра, госпођа Бернејева стишла
у дечију собу да види сина, чује, пролазећи поред собе млађих, како
Амалија Пџистерова најгадније речи говори. Госпођа Бернејева вели о
томе: „Те речи биле су управо срамне. Ја нисам млада девојка,
шта више нисам ни млада жена — (њој је било 31 година), али мо-

рам признати, да би ми било немогуће, да понављам те скандалозне речи, које је та девојка од двадесет година изустила.“ Госпођа Бернејева није веровала својим ушима, с тога позва одмах Раскартову и узе је на одговор. Ова признада, да је госпођа заиста добро чула, да је Амалија најпогрднијим начином говорила о госпођи Бернејевој. На то саопшти госпођа Бернејева овај догађај мужу захтевајући од њега, да девојку с места одлуети.

Бернеј примети, да не треба обраћати никакву пажњу на које-каква брбљања млађих; а кад му жена одговори, да овде није реч о брбљању, него о бестидној увреди, коју себи дозвољава млађе против госпође, муж јој рече, да он никад у њу сумњао није и да она ствар ову одвећ трагично узима. То је на госпођу Бернејеву учинило утисак, као да се њен муж боји и ове Амалије. На то изјави госпођа Бернејева, да ће тражити заштите код свога оца, кад је не може да нађе у својој кући, код свога мужа. Бернеј оде од куће. А Јулија оде затим у собу млађих и рече Амалији Пфистерској: „Ја вас терам из куће. Ево вам 300 франака, што вам за ову годину дугујемо. А ово се даје несрећама ваше сорте,“ и љуши Амалију. Амалија је морала на врат на нос ићи из куће, а госпођа Бернејева даде је испратити на колима до железничке станице.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Dr. Friedrich S. Krauss. Das Mundschafftsrecht des Mannes über die Ehefrau bei den Südslaven. 8. 34. Wien (A. Hölder) 1886. (засебан отисак из XV. свеске „Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien 1885.“)

Г. писац је сигурно већ многоме од наших читалаца познат по његовим досадањим радовима о Југословенима, и њиховим обичајима, песмама, приповеткама и т. д. Овде није место да се у оцену тих радова упуштамо. У горњој књижици г. писац већ напушта поље скупљача и етнолога и прелази на правно. Па како је главни основ овој расправици једна наша народна песма, то мислимо да је и њен приказ на овом месту сасма оправдан.

Ову песму, коју би могли назвати „Краљевић Марко и Шпањуг“, забележио је г. писац по певању нар. певача Милована Илије Грљића у Босни. Њени варијанти налазе се у Вука (Срп. нар. песме I. Беч 1841. стр. 548—551) С. Н. Давидовића (Српске нар. пјесме из Босне. Панчево 1884. стр. 48—50.) и у „Босанској Вили“ листу за

књижевност и т. д. I бр. 2. стр. 28—29. Главни јунаци песме су Краљевић Марко, Мујо Крњица из Мале Кладуше, Боршић Алил, Танковић Осман и Шпањуг (шпањески ритер). Песма почиње вечером Краљ. Марка с матером и објашњењем истој Марковог смеја.

„Ја се смијем стара моја мајко

Ваља ми те *лити продавати*

Не би ли се дуга сдужио . . .“ (стр. 19.)

Мајка му на то светује да прода верну љубу, а она ће га „другом оженити.“

„Кад у јутру јутро освануло

Марко викну своје верне љубе ;

Опремај се на турску крајину

Свешћу тебе у крајину Љубо

Продаћу те Турцим' краишницим'

Не би ли се дуга одужио“ (20)

Пошто уз пут није могао да се погоди ни с Мујом Крњицом ни с Бојичићем Алилом наилази на Шпањуга и овоме је продаје. Кад Шпањуг купљену љубу дому свом доводи, његова мати познаје у њој његову „милу секу“ а своју кћер, коју овај онда с новим даровима враћа Марку, не тражећи натраг датог новца.

Исти мотиви налазе се и у песмама „Стојан, невјеста и Турче потурче“ и „Сирак Кољо и Кољовица“ (у браће Миладиновића. Бугарски нар. пјесми. Загреб 1861, 195—196 и 198—199.) И овде су у оба случаја купци браћа, те се песма завршује враћањем жене првом мужу.

На основу тога, што је готово код свих индогерманских племена у старо доба постојала правна установа продаје жена и на основу поменутих песме мисли г. писац, „да јужни Словени у овом погледу нису никаква изузетка од осталих аријских племена правили“ (стр. 1.) Он мисли да се ова прадаја (као и радња у песми) може пренети у стару словенску прошлост, но најдоцније у последњу периоду прелаза у хришћанство, докле од прилике у X. столеће. Мало је чудновато следеће тврђење г. писца: „у преисториском времену било је код јужних Словена многоженство у обичају; у првом времену хришћанства на од прилике до краја XIV. века појављује се отуда конкубинат као *правно дозвољен*, наравно само у вишим племићеским круговима.“ (7) Овде би се могло приметити, да „о јужним Словенима у *преисториском* времену“ не може ни бити говора, јер Словени долазе на југ тек у историском времену. Даље је по нашем мишљењу г. писац и сувише далеко ишао, кад тврди да се код јужних Словена до краја XIV. века појављује конкубинат као *правно дозвољен*. То тврђење нам тим неприличније и незгодније изгледа,

WWW.UNILIB.RS

што писац за њ никаквих доказа не даје, а из начина његовог излагања могло би се закључити, да је то у југословенској књижевности сасма решено питање. Тако исто неосновано и неоправдано изгледа нам тврђење г. писца на стр. 9. где тврди, да „још и сад као и пре хиљаду година постоји код Словена право, по коме татор (кућни старешина) може своју заштићеницу пуцилу у брак *иродати*.“ Нама је познато, да се при прошењу девојке обично по већини наших крајева даје у јабуци или иначе девојци какав новчани дар, чија висина зависи како од момчевог тако и од девојчиног стања. Тај дар отац девојчин обично после надокнађује прѣјом и даровима младожењи и његовој породици. Али да данас још кућни старешина, татор или отац, имају право да *девојку иродду*, нашли смо једино код г. писца. И ако дакле верујемо да је и код јужн. Словена као и код других народа у старо време био обичај продаје девојке у брак, код првих, колико је нама до сад познато увек *симболично*, ипак нам се чини, да г. писац доста далеко иде, кад то још и за данашњицу тврди.

Мил. Р. Веснић.

ГЛАВНА СКУПШТИНА ПРАВНИЧКОГ ДРУШТВА У ЗАГРЕБУ

Као што смо већ у 3. броју нашега листа споменули, правничко друштво у Загребу имало је 31 Јануара (12 вељаче) свој годишњи скуп, који је био живље посећен него многи досадашњи скупови друштвени.

Скуп је у име управног одбора отворио потпредседник г. проф. Др. А. Брешињеники поздравом скупљеним члановима а уједно је саопштио, што друштвени председник Др. М. Деренчин лично дошао није, прочитавши његово писмо у коме, благодарећи на досадањем поверењу изјављује, да му околности не дозвољавају, да и даље остане председник друштва.

После тога приступљено је појединим тачкама дневнога реда. Извешће управнога одбора о реду у години 1886. раздато је штампано члановима. Друштво се, после издања менаџера и великога „Тумача менџенога закона“ од проф. Др. Врбанића, морало ограничити на издавање друштвеног органа „Мјесечника“.

Прочитан је реферат прегледача рачуна за 1885 год. и дата је благајнику одборском, свеуч. проф. Дру Ј. Шливерићу, разрешителница.

Извешће благајничково показује новчано стање за 1886 год.

Прихода	3941 фор. 49 новч.
Расхода	3638 „ 50 „
Остаје	302 фор. 21 новч.

Имовина друштвена бијаше крајем 1886 год. ова :

1). У штедионици	618·49	фор.
2). Готовине	302·99	"
3). Заостали прилози	3500.—	"
4). Инвентар књига и т. д.	1000.—	"

Свега. 5421·48 фор.

Прорачун за текућу 1887 год. скупштина је усвојила по предлогу управног одбора: приход прелиминираан је на 3952 фор., а расход на 2753 фор.

Напослетку је скупштина приступила избору председника и 12 чланова одбора за 1887 год.

За председника изабран је г. Др. Фрања Бургшталер члан краљ. стола седморице; а у одбор ушла су ова лица: Др. Милорад витез Цуцулић, Кајетан Хруби, Ст. Краљчић, проф. Др. Б. Лорковић, Влад. Мажуранић, Др. Иво Малин, проф. Др. Ј. Пливерић, Ад. Рушнов, Јос. Урбани, проф. Др. Ф. Врбанић, Др. Наполеон Шпун-Стрижић и Др. Никодим Јакшић.

Четири-годишњи преглед злочина и престапа у Београду.

По билетенима главне полиције за 1883. 1884. 1885. и 1886. годину, било је у Београду:

Злочинства и престапа :

1883 године	267
1884 "	206
1885 "	329
1886 "	303

Посебице било је:

1. Убијства :

1883 године 8	1884 године 7
1885 " 4	1886 " 9

2. Покушаја убијства:

1883 године 2	1884 години 10
1885 " 4	1886 " 3

3. Разбојништва

1883 године 4	1884 године 1
1885 " 15	1886 " 6

4. Крађа опасних и проских преступних:

1883	године	. . .	125	1884	години	. . .	76
1885	"	. . .	140	1886	"	. . .	137

5. Угаја:

1883	године	. . .	1	1884	године	. . .	13
1885	"	. . .	27	1886	"	. . .	7

6. Превара:

1883	године	. . .	7	1884	године	. . .	8
1885	"	. . .	13	1886	"	. . .	13

7. Против-уриодног блуда:

1883	године	. . .	18	1884	године	. . .	1
1885	"	. . .	1	1886	"	. . .	1

8. Силовања:

1883	године	. . .	1	1884	године	. . .	3
1885	"	. . .	4	1886	"	. . .	2

9. Браколомства:

1883	године	. . .	2	1884	године	. . .	1
1885	"	. . .	3	1886	"	. . .	3

10. Кривоклетства:

1883	године	. . .	—	1884	године	. . .	—
1885	"	. . .	2	1886	"	. . .	1

11. Палесина:

1883	године	. . .	17	1884	године	. . .	2
1885	"	. . .	18	1886	"	. . .	4

12. Фалсификовања:

1883	године	. . .	4	1884	године	. . .	3
1885	"	. . .	1	1886	"	. . .	10

13. Повреда тела и злостав:

1883	године	. . .	5	1884	године	. . .	10
1885	"	. . .	23	1886	"	. . .	38

14. Самовлашћ:

1883	године	. . .	7	1884	године	. . .	5
1885	"	. . .	2	1886	"	. . .	4

15. *Тр ова њ а.*

1883 године	—	1884 године	5
1885 „	—	1886 „	—

16. *Ј а т а к о в њ а :*

1883 године	2	1884 године	6
1885 „	—	1885 „	1

17. *Друга преступа, куда долази :* два пут наплата дуга, прављење лажног новца, протурање лажног новца, злоупотреба поверења, кривице по §. 186 кр. зак., клевете и увреде власти, приватне клевете и увреде, лажно оптужење, немарљиво чување робијаша, отмица, отуђивање ствари испод пониса, отварање туђих писама, проневерење, наплата незаконног интереса, присезајање власти, ношење знакова чиновничких, лажно банкротство, коцкање на новац, било је :

1883 године	64
1884 „	56
1885 „	72
1886 „	64

Предато је суду на осуду :

1883 године	149	1884 године	144
1885 „	201	1886 „	198

1. *За убијства :*

1883 године	6	1884 године	2
1885 „	5	1886 „	4

2. *За покушај убијства :*

1883 године	2	1884 године	8
1885 „	2	1886 „	2

3. *За разбојништва.*

1883 године	3	1884 године	1
1885 „	11	1886 „	1

4. *За опасне и просте преступне крађе :*

1883 године	62	1884 године	55
1885 „	89	1886 „	79

5. *За угаје :*

1883 године	1	1884 године	7
1885 „	21	1886 „	3

6. *За преваре :*

1883 године	7	1884 године	6
1885 „	7	1886 „	9

7. За против-природни блуд :

1883	године	1	1884	године	—
1885	"	1	1886	"	1

8. За силовање :

1883	године	1	1884	године	3
1885	"	4	1886	"	2

9. За браколомство.

1883	године	2	1884	године	1
1885	"	1	1886	"	3

10. За кривоклетство.

1883	године	—	1884	године	—
1885	"	2	1886	"	1

11. За пљевине.

1883	године	1	1884	године	1
1885	"	2	1886	"	4

12. За фалзификовање :

1883	године	4	1884	години	3
1885	"	1	1886	"	8

13. За повреде тела и зглобове :

1883	године	5	1884	године	10
1885	"	15	1886	"	20

14. За самоубиће :

1883	године	7	1884	године	2
1885	"	2	1886	"	4

15. За тровање нико није предан суду.

16. За утаковице :

1883	године	2	1884	години	6
1885	"	—	1886	"	1

17. За остале преступе :

1883	године	49	1884	године	39
1885	"	38	1886	"	56

Напослетку потпуности ради да наведемо да је у Београду било :

Самоубијства :

1883	године	4	1884	године	6
1885	"	6	1886	"	8

Као што се види, злочинства се множе, и ако не знатно. При томе ваља нам приметити, да су у последње време злочинци великим делом бивши робијашаи. То је свакојако појава, о којој треба озбиљније размислити.

У Београду, Марта 1887.

П. Бл.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ

У току овога месеца излази из штампе дело:

ОСНОВИ ПРИВАТНОГА МЕЂУНАРОДНОГА ПРАВА

од *Асера и А. Ривијера*

Дело је превео наш познати и вредни правник г. Јован Аћимо-вић члан суда округа смедеревског. Обраћамо пажњу наших чита-лаца већ сада на ово веома важно дело, а нећемо пропустити, да га касније и опширније прикажемо.

Цена је делу 2 динара.

О П О М Е Н А

Г. Г. претплатници, којима крајем овога месеца Апри-ла истиче рок претплате, умољавају се, да за времена обно-ве претплату, како се шиљање листа неби прекидало.

Г. Г. повереници друштвени нека изволе са своје стра-не настати, да досадањи уписници за времена обнове прет-плату, као и нека се постарају, да листу задобију још нових претплатника.

О свему овоме нека изволе што пре извести друш-твеног благајника.

Београд 1. Априла 1887.

Администрација „Бранича“

ВЛАСНИК:

Удружење јавних правозаступн. у Србији.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ

ЈАВНИ ПРАВЗАСТУПНИК